

Сокрут Володимир Миколайович,
доцент кафедри філософії права
та юридичної логіки Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
філософських наук, доцент

ФЕНОМЕН ІНФОРМАЦІЇ: ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ФІЛОСОФСЬКОГО ТА ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Феномен інформації досліджують науковці ще з часів античності, однак філософське осмислення цього явища не втратило актуальності й нині. Визначальною особливістю сучасного етапу розвитку суспільства (так зване постіндустріальне або інформаційне суспільство) є те, що його основним ресурсом стає особлива субстанція, яку умовно називають «інформацією». Вона має інклюзивну властивість і здатна взаємодіяти з духовним і матеріальним світом людини. Прогнозується, що вже до середини ХХІ ст. буде створено принципово новий вид цивілізації – інформаційну цивілізацію. В умовах її становлення суттєво зростає роль інформації та наукових знань в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Саме це стало головною причиною започаткування нового напрямку філософських досліджень – філософії інформації. Ця галузь філософського знання набула самостійного статусу наприкінці минулого століття, а її назву ввів у науковий обіг італійський філософ Л. Флоріді.

З давніх часів розуміння інформації як сукупності певних відомостей було панівним аж до середини минулого століття. Змістовний та аксіологічний аспекти інформації досліджували, переважно, в семантиці й прагматизмі. Сутність інформації почали визначати як трансцендентальну, це суб'єктивний феномен у неотомізмі, неопозитивізмі та екзистенціалізмі. Безпосередньо у філософії інформації розвинено атрибутивну, функціональну й антропоцентристську концепції природи інформації.

Прихильники атрибутивної концепції стверджують, що реальність утворюють три основні складові – матерія, енергія та інформація. Інформація є не тільки світом ідеального, а й атрибутом матерії. Усі ідеальні процеси є за змістом інформаційними, тому головне питання філософії можливо

розглядати як відношення матерії та інформації. Сучасна філософія трансгуманізму порушує питання про можливість об'єктування інформаційної складової особистості задля створення людини нового типу.

Появу функціональної концепції пов'язують із розвитком кібернетики – науки про управління та зв'язки в живих організмах, суспільстві й машинах. Стисло зміст концепції можна викласти так: інформація є функцією та результатом діяльності психіки та свідомості, тому властива виключно живим системам. Вияви феномену інформації поза людською свідомістю не є інформацією, а для їх позначення використовують терміни «код», «сигнал», «алгоритм» тощо.

Антропоцентристська концепція ґрунтується на логіко-семантичному підході, за яким інформація трактується як знання, але не будь-яке, а тільки те, що орієнтує на активну дію, управління та самоуправління. Тобто інформація повинна мати цінність і сенс. Інформацію може характеризувати корисність відомостей для конкретного споживача, при цьому виміряна може бути лише знакова структура інформації.

Від того, як визначається поняття «інформація», починає залежати не тільки однакова площина розуміння, а й власне розв'язання низки теоретичних і практичних проблем і солідаризація дій. У сучасних наукових джерелах міститься понад 200 визначень інформації, однак термін «інформація» залишається невизначеним і досі.

Загальним є розуміння сутності інформації як нематеріальної субстанції, однак її об'єктивація завжди вимагає певного носія, а передання – витрат енергії. Уже у свідомості людини під час сприйняття потенційної інформації, ознак і характеристик матерії, форм та способів її взаємодії формується знання як цілісна інформаційна модель сприйнятого, котра продовжує самостійне існування незалежно від свого прототипу. Попри те, що інформація в об'єктивованому стані передається під час матеріальних процесів, що мають певну структуру, яка може бути виражена у вигляді змінюваних матеріально-енергетичних станів, вона за своєю сутністю відрізняється від речей (предметів матеріального світу) [1, с. 19].

У науковому дискурсі поняття інформації набуло категоріального статусу і стало не тільки ланкою між

категоріями філософії та спеціальних дисциплін, а й створило умови для уточнення вже наявних та виникнення нових понять і категорій. Свого часу Л. Флоріді визначив 16 основних проблем філософії інформації. Це філософське осмислення концептуальної сутності інформації, класифікація її основних видів з урахуванням особливостей вияву в різних компонентах реальності, формування інформаційної концепції пізнання природи людини та культури (інформаційна антропологія і культурологія) тощо.

Якщо в онтологічних і гносеологічних, аксіологічних та правових аспектах проблеми інформації як соціального явища й інформаційної сфери активно розглядаються, то філософсько-правова ніша потребує наповнення.

Нині система нормативно-правового регулювання інформаційної сфери становить міжгалузевий комплекс, що об'єднує окремі галузі, підгалузі й інститути права, які в сукупності регулюють суспільні відносини в інформаційній сфері та в напрямку забезпечення інформаційної безпеки.

Ці відносини розглядаються переважно з позицій позитивного права, де інформація, інформаційна сфера є об'єктом злочину чи цивільно-правового регулювання. Водночас розгляд із філософських позицій природного права таких проблем, як можливість віднесення інформації до основних прав і свобод, цінностей людини та взаємодії між ними, феномен інформаційно-правової культури та свідомості, інформація як власність, інформація як об'єкт або засіб злочину та покарання тощо, на нашу думку, значно сприяє науковому розумінню інформації та розбудові основних складових інформаційної сфери в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грубов В. Філософія інформації: у пошуках нової онтології / В. Грубов // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2016. – № 2. – С. 16–29.